

Afhænger Arbejdskraften af Kødning?

Af
Th. Sørensen.

I en tidligere Artikel*) berørte jeg et Forsøg paa at udfinde nogle danske Arbejderfamiljers faktiske Forbrug af Næringsstoffer, hvilket Forsøg var anstillet, for hermed at sammenligne deres Behov af Næringsstoffer. Denne fysiologiske Prøve, som hvilede paa nogle enkelte af de Husholdningsregnskaber, jeg i sin Tid offentliggjorde**), var fremkommen i en Betænkning om Sygeforsikring og Alderdomsforsørgelse, udarbejdet af Forretningsfører for socialdemokratisk Forbund — nuværende Landstingsmand — Knudsen. Jeg gik dog ikke dengang nærmere ind paa Resultaterne, hvortil K. kom, blandt andet fordi jeg ikke mente at kunne tillægge dem tilstrækkelig Nøjagtighed.

Senere er der imidlertid fremkommet et tysk Skrift, som har været mig en Opfordring til at tage ikke alene Knudsens Resultater men ogsaa hans Slut-

*) Nationaløkonomisk Tidsskrift, Aargangen 1888, 5te Hefte.

**) »Bidrag til Belysning af Købstadarbejderes Vilkaar«. København 1880; »Markarbejderes Vilkaar i jyske Hedeamter«. København 1881.

Afhænger Arbejdskraften af Kødning?

Af
Th. Sørensen.

I en tidligere Artikel*) berørte jeg et Forsøg paa at udfinde nogle danske Arbejderfamiljers faktiske Forbrug af Næringsstoffer, hvilket Forsøg var anstillet, for hermed at sammenligne deres Behov af Næringsstoffer. Denne fysiologiske Prøve, som hvilede paa nogle enkelte af de Husholdningsregnskaber, jeg i sin Tid offentliggjorde**), var fremkommen i en Betænkning om Sygeforsikring og Alderdomsforsørgelse, udarbejdet af Forretningsfører for socialdemokratisk Forbund — nuværende Landstingsmand — Knudsen. Jeg gik dog ikke dengang nærmere ind paa Resultaterne, hvortil K. kom, blandt andet fordi jeg ikke mente at kunne tillægge dem tilstrækkelig Nøjagtighed.

Senere er der imidlertid fremkommet et tysk Skrift, som har været mig en Opfordring til at tage ikke alene Knudsens Resultater men ogsaa hans Slut-

*) Nationaløkonomisk Tidsskrift, Aargangen 1888, 5te Hefte.

**) »Bidrag til Belysning af Købstadarbejderes Vilkaar«. København 1880; »Markarbejderes Vilkaar i jyske Hedeamter«. København 1881.

ning op til nærmere Eftersyn. Det er nemlig en Undersøgelse af Dr. Carl v. Rechenberg*). Da Undersøgelsen er omtalt med Anerkendelse af den bekendte Fysiolog Prof. Ludwig, og udgivet med Understøttelse af det sachsiske Gesellschaft der Wissenschaften, har jeg ikke taget i Betænkning at følge de deri givne Anvisninger for fysiologiske Prøver af den Art, hvormed K. beskæftigede sig. Navnlig gælder dette Anvisningen paa at bestemme Næringsværdien af de forskellige Næringsstoffer o: Æggehvdestofferne, Fedtstofferne, og Kulhydraterne (Melstof og Sukker). Ligesom den tyske Forf. benytter jeg da hertil Beregningen af hvert enkelt Næringsstofs Forbrændingsvarme, udtrykt i Varmeværdier (Calorier).

Blandt de 21 Købstadarbejdere og 53 Markarbejdere, som i Begyndelsen af Firserne tilstillede mig Regnskaber over et Aars Indtægter og Udgifter, havde 8 af hver Kategori ydermere detailleret deres Forbrug af Fødemidler. Det er de 8 Købstadarbejderes Oplysninger i sidst nævnte Retning, som Knudsen lægger til Grund for sin fysiologiske Prøve. Han forsøger nemlig at udfinde, hvor store Kvantiteter resp. af Æggehvdestof, Fedtstof og Kulhydrater hver af disse Familjer daglig har modtaget gennem Kosten. Hermed sammenholdes dernæst, hvad der af disse Næringsstoffer skulde være optaget daglig, dersom Føden efter den Opfattelse,

*) »Die Ernährung der Handweber in der Amtshauptmannschaft Zittau«. Leipzig 1890.

hvorfra K. gaar ud, skulde kunne betegnes som tilstrækkelig nærende og passende sammensat. Som Resultat faas ud, at hine 8 Arbejderfamiljers Kost ikke har indeholdt tilstrækkelig Næring, og specielt, at de have manglet Kød til et gennemsnitligt aarligt Beløb af 394 Kr. pr. Familie. Først ved dette Supplement — sluttes der — vilde Æggehvdestofferne komme tilstede i et saadant Forhold, at de paagældende Familjers fysiske og intellektuelle Kraft kunde undgaa i Længden at undergraves.

Hvad først angaar Beregningen af de Kvantiteter af Næringsstoffer, som hver Familie daglig modtog gennen sin Kost, har jeg allerede ovenfor betegnet det som trivlsomt, om der tør tillægges denne Beregning tilstrækkelig Nøjagtighed. Jeg skal nu nærmere motivere denne Tvivl.

I mit citerede Skrift blev der gjort opmærksom paa, at der i Arbejderregnskaberne helt eller delvis var set bort fra Havens Bidrag til Husholdningen. Men de fleste af de 8 Familjer havde netop en lille Havelod til Boligen. Ganske vist er det næppe store Kvantiteter af Næringsstoffer, der herved unddrage sig Regnestykket, eftersom i alt Fald Havens Bidrag af Kartofler — med en enkelt Undtagelse — synes at være medtaget i Arbejdernes detaillerede Opgørelse af Forbruget i Husholdningen. Var dette den eneste Mangel, kunde man derfor maaske nok slaa sig til Ro, men hertil slutte sig følgende. I Regnskaberne var opgivet, hvor mange Pd. Mel eller Gryn der ugenlig blev forbrugt af paagældende Familie; men der savnes en samtidig Angivelse af, om Melet og Grynene stammede fra denne eller hin Kornart. Vedrørende Forbruget af Husholdningsøl var i et enkelt

Tilfælde kun bemærket i al Almindelighed, at Arbejderen havde Øl frit til sin egen Person fra Arbejdsgiveren, og Forbruget af bayersk Øl skjulte sig helt, idet denne Post gik ind under Kontoen: Udgift til Fornøjelser. Paa lignende Maade var Brændevinsudgiften opført i Regnskaberne som en Post for sig udenfor Kostudgiften, hvorfor det er sandsynligt, at Næringsværdien heraf aldeles ikke er medtaget. Min væsentligste Tvivl om Beregningens Paalidelighed skyldes imidlertid, at der for flere Forbrugsartiklers Vedkommende ikke er opgivet Kvantiteten af Forbruget, men kun det udgivne Beløb, hvorfor man af det sidstnævnte maatte slutte sig til Størrelsen af det førstnævnte. Og der forlyder nu intet om, hvorvidt K. hertil har benyttet københavnske Detailpriser, eller har erkyndiget sig om Priserne i Hobro paa den Tid, da Regnskaberne tilstilledes mig. Dersom der er lagt for høje Detailpriser (københavnske) til Grund, maa den udfundne Størrelse af Forbruget selvfølgelig blive mindre end den virkelige.

Man vil let indse, at ved denne Lejlighed, hvor der er Tale om en saa betydningsfuld Slutning som den, at de paagældende Arbejderfamiljer ikke fik tilstrækkelig Næring i deres Kost, gælder det først og fremmest om at have fuldstændig fast Grund under Fødderne. Det er muligt, at Fremgangsmaaden har været korrekt, ligesom ogsaa at de paapegede Mangler ved Materialet ikke ere større, end at en fysiologisk Prøve af den Art lod sig gennemføre uden væsentlige Fejl. Men nogen Vished herfor havnes ikke. Jeg selv har under alle Omstændigheder ikke følt mig opfordret til at gøre Prøven om, af Hensyn til Manglerne ved

Materiallet; K.s Tal maa derfor udelukkende staa for hans egen Regning.

Lad os nu imidlertid foreløbig forudsætte, at det kan være nogenlunde paalideligt, naar K. finder, at hver af de paagældende Arbejderfamiljer har gennem sin Kost optaget daglig saa og saa mange Gram resp. af Æggehvidestof, Fedtstof og Kulhydrater. Det staar da tilbage at beregne, hvor mange Varmeværdier disse Kvantiteter af Næringsstoffer daglig have tilført Familjens Medlemmer, naar den Del af Næringsstofferne fradrages, som gaar ufordøjet gennem Tarmkanalen. Ved denne caloriske Beregning af Næringsværdien har jeg benyttet nogle Standardtal, angivne af Rechenberg*). Uagtet saadanne Standardtal — her som paa andre Omraader — maa medføre en vis Unøjagtighed, synes denne dog ikke at være større, end at man rolig kan se bort derfra.

Efter paa denne Maade at have udfundet Mængden af Calorier, som gennem den resorberede Del af Næringsstofferne daglig vilde være tilført Medlemmerne af hver enkelt Familie, dersom K.s Bruttotal var nøjagtige, har jeg dernæst beregnet, hvormange Calorier der daglig skulde være tilført Familjens Medlemmer, naar disse vare blevne normalt nærede. Da Vedkommende næsten alle endnu bo her, har jeg for det første haft let ved at konstatere, at de voxne Personer gennemsnitlig vare af

*) Da vi have at gøre med en kødfattig Kost, er 1 Gram Æggehvidestof sat = 3,6 Cal., 1 Gr. Fedtstof = 8,5 Cal., 1 Gr. Kulhydrat = 3,8 Calorier. Dersom saaledes en Familjes daglige Kost indeholder 355 Gr. Æggehvidestof, 325 Gr. Fedtstof og 2150 Gr. Kulhydrater, repræsentere de af Familien resorberede Næringsstoffer tilsammen 12,000 Calorier daglig.

Middelstørrelse. Mandens Behov er da overalt ansat til at være det for en jævnt arbejdende, middelstor, Person ønskelige*). Hustruens Behov er ansat til at være en voksen Persons med let legemligt Arbejde; ingen af Familiens kvindelige Medlemmer havde nemlig haft anden Beskæftigelse end at passe Hus og Børn**). Hvad Børnenes Forbrug angaar, gaar det ved en saa fin Prøve ikke an at sætte Børn under 10 Aar lig 0.5 voksen Individ og Børn fra 10—14 Aar lig 0.75 Individ, saaledes som jeg ved anden Lejlighed har gjort her i Tidsskriftet. Man maa tage nøjagtigt Hensyn til hvert enkelt Barns Alder. Efter Rechenberg forholder Børns Næringsbehov sig til en jævnt arbejdende, middelstor, Mands paa følgende Maade i de forskellige Aldere:

Barnets Alder	Dets Behov i Forhold til en jævnt arbejdende Mands (2868 Calorier)
1 Aar.....	21.8 pCt.
2 —	29.7 -
3 —	35.4 -
4 —	38.8 -
5 —	42.3 -
6 —	43.7 -
7 —	45.0 -
8 —	46.1 -
9 —	47.8 -

*) Udtrykt i Varmeværdier, 2868 Cal. daglig, hvilket omtrent svarer til det Behov, som Knudsen gaar ud fra som nødvendigt for en voksen Person (105 Gr. Æggehvitestof, 60 Gr. Fedtstof, 500 Gr. Kulhydrater), efter Fradrag af den Del af Næringsstofferne, som gaar ufordøjet bort.

**) Udtrykt i Varmeværdier, 2445 Cal. daglig, hvilket f. Ex. kan ansættes som Lægers Behov ved normal Ernæring; fradraget er den Del af Næringsstofferne, som gaar ufordøjet bort.

Barnets Alder	Dets Behov i Forhold til en jevnt arbejdende Mands (2868 Calorier)
10 Aar.....	49. ₂ pCt.
11 —	54. ₄ -
12 —	59. ₆ -
13 —	65. ₀ -
14 —	70. ₆ -
15 —	73. ₁ -
16 —	75. ₇ -
17 —	78. ₄ -
18 —	81. ₆ -

Af det foregaaende vil Læseren let kunne se, hvorledes jeg er gaaet frem ved Beregningen af en Familjes normale Næringsbehov, udtrykt i Varmeværdier. Men et Exempel vil dog maaske bidrage til at klare Forstaaelsen. Lad os have at gøre med en Familie, som bestaar af Mand, Kone og 3 Børn; de sidste i en Alder af 5, 3 og 1 Aar. Mandens daglige Behov af resorberede Næringsstoffer (2868 Cal.) kan benyttes som Enhed. Hustruen bliver da ifølge sit daglige Behov (2445 Cal.) at sætte lig 0.85 Ind., medens de 3 Børn efter deres resp. Alder blive at sætte lig 0.42 — 0.35 — 0.22 Ind. (jfr. Tabellen). Tilsammen kan vedkommende Familie altsaa betragtes som omfattende 2.84 Ind., og dens daglige Behov er følgelig $2868 \text{ Cal.} \times 2.84 = 8145 \text{ Cal.}$, naar Ernæringen skal være normal for alle dens Medlemmer.

Hvorledes det nu for hver enkelt af de 8 Arbejderfamiljer kommer til at stille sig med det faktiske Forbrug i Modsætning til Forbruget ved normal Ernæring, vil kunne ses af den medfølgende Oversigtstabel. Paa dette Sted skal kun anføres Gennemsnittet for alle Fa-

miljerne tilsammen, eftersom det navnlig er med dette Gennemsnit, at K. beskæftiger sig.

Gennemsnitlig pr. Familie syntes det virkelige Forbrug at repræsentere 8261 Cal. daglig, medens Forbruget ved normal Ernæring vilde have repræsenteret 10,151 Cal. Tilsyneladende mangler der altsaa gennemsnitlig pr. Familie 1890 Calorier daglig o: noget under $\frac{1}{5}$.

Det maa imidlertid ikke lades ude af Betragtning, at Personantallet i nogle af Familjerne var stort. Som Middeltal faa vi omtrent 6 Personer pr. Familie. Følge vi nu den ovenfor givne Anvisning paa at ansætte Hustruen og Børnene til en vis Procentdel af et Individ — nemlig i Forhold til den Kvotadel, som deres Forbrug kan ventes at udgøre af Mandens Forbrug —, faa vi som Middeltal 3.₅₄ Ind. pr. Familie. Eftersom det faktiske Næringsforbrug jo blev funden i Gennemsnit at repræsentere 8261 Cal. daglig pr. Familie, vil det ses, at dersom Familjerne gennemsnitlig havde bestaaet af 3.₀ Ind., vilde Næringsforbruget under alle Omstændigheder have været omtrent tilstrækkeligt til at skaffe normal Ernæring, idet der da hertil udkrævedes 2868 Cal. $\times 3.₀ = 8604$ Cal.

Vi se dog bort herfra, og vende tilbage til vort tilsyneladende Deficit af 1890 Cal. daglig pr. Familie. Da de 8 Familjer, som nylig bemærket, gennemsnitlig omfattede 3.₅₄ Ind., bliver det pr. Ind. 534 Cal. daglig. Vi blive herved istand til at fordele det samlede Deficit paa Mand, Hustru og Børn. Som Middeltal faa vi nemlig, at i hver Familie er der for Manden (1.₀ Ind.) et Deficit af 534 Cal., for Hustruen (0.₈₅ Ind.) et Deficit af 454 Cal., for Børnene (1.₆₉ Ind.) et Deficit

af 902 Cal. Resultatet kommer følgelig til at tage sig saaledes ud:

	Dagligt Næringsforbrug	Dagligt Behov ved normal Ernæring
Manden	2334 Cal.	2868 Cal.
Konen	1991 -	2445 -
Børnene.....	3936 -	4838 -

Men alt dette hviler jo, vel at mærke, paa den Forudsætning, at Knudsens Beregning af de i den daglige Kost indeholdte Kvantiteter af Æggehvdestof, Fedtstof og Kulhydrater ikke frembyder saa store Mangler, at den overhovedet er ubrugelig.

Medens vi i det foregaaende Afsnit intet Øjeblik vare sikrede mod at færdes paa Hængemose, bliver Bunden heldigvis fastere, naar vi nu gaa over til Knudsens Slutning vedrørende Kødneringen. Denne Slutning kan nemlig vurderes, ganske uanset, om Præmisserne — Deficitet i Ernæringen — ere rigtige eller fejle.

Som man vil mindes, fastslog K., at Familjer, der levede som de paagældende 8, vilde faa deres fysiske og intellektuelle Kraft undergravet, med mindre Æggehvdestofferne i Kosten kom tilstede i et mere passende Forhold til de øvrige Næringsstoffer, hvilket af Hensyn til Arbejdsdygtigheden helst burde ske ved Kødnering, hvorfor Kosten maatte suppleres med Kød til et gennemsnitligt aarligt Beløb af 394 Kr. pr. Familie.

Den heri indeholdte Paastand, at Arbejdskraften afhænger af Kødning, var paa det Tidspunkt, da den fremsattes, ingenlunde greben ud af Luften. Den kunde støtte sig til vægtige Avtoriteter paa Fysiologiens Omraade, fremfor alt da til Voit. Af denne Forf. var blandt andet opstillet følgende Beregning. En jævnt arbejdende, middelstor, Mands daglige Næring skulde indeholde 118 Gr. Æggehvidestof, 58 Gr. Fedtstof og 500 Gr. Kulhydrater (Melstof og Sukker). Fradraget den Del af Næringsstofferne, som ved en sædvanlig blandet Kost gaar ufordøjet gennem Tarmkanalen, kunde den resorberede Del heraf ventes gennemsnitlig at udgøre 98 Gr. Æggehvidestof, 50 Gr. Fedtstof og 465 Gr. Kulhydrater*). Udtrykt i Varmeværdier, repræsentere de sidst nævnte Kvantiteter 2868 Calorier, og beregne vi de resorberede Næringsstoffers indbyrdes Forhold, faas 14 pCt. Cal. Æggehvidestof, 16 pCt. Cal. Fedtstof, og 70 pCt. Cal. Kulhydrater. Da nu Æggehvidestofferne for største Delen maa hentes fra Dyre- riget i Skikkelse af Kød, Mælk og Æg, var hermed givet, at Kødning maatte betragtes som en væsenlig Del af en Persons normale Føde. Og jo intensivere Arbejde denne havde, desto mere — mente man — maatte Æggehvidestofmængden i Kosten forøges.

Men allerede Voit selv er i den senere Tid bleven noget betænkelig overfor den Betydning, som man gennem alle Samfundslag er kommen ind paa at til- lægge Kødning. I en Afhandling: »Über die Kost eines Vegetariers«, fremkommen i 1889, udtaler han:

*) Mængden af de resorberede Næringsstoffer afhænger noget af Kostens Sammensætning, hvilket særlig gælder Ægge- hvidestofferne.

»jeg indrømmer dog, at der for Tiden fortæres for meget Kød, mere end nødvendigt, og at der som Følge af tidligere Anskuelser lægges for stor Vægt paa Kød-næring«. Som antydet, knytter denne Udtalelse sig til hans Undersøgelse af en Vegetarianers Kost og Stofskifte. Forsøgspersonen, en Tapetserersvend af middel Størrelse, fandtes godt næret. I 3 Aar havde han levet af ren Planteføde — de fleste Vegetarianere nyde dog Mælk ved Siden af Planteføden —, idet hans Kost bestod af Brød, Frugt og Vand, hvortil der af og til føjedes nogen Olivenolie. Gennem flere Perioder, som tilsammen omfattede 14 Dage, blev undersøgt, hvor meget af de enkelte Næringsstoffer han resorberede gennem denne sin Kost. Dette viste sig at være 32 Gr. Æggehvidestof, 16 Gr. Fedtstof og 547 Gr. Kulhydrater daglig. Udtrykt i Varmeværdier, repræsentere disse Kvantiteter 2406 Cal., og det indbyrdes Forhold mellem Næringsstofferne bliver 5 pCt. Cal. Æggehvidestof, 7 pCt. Cal. Fedtstof og 88 pCt. Cal. Kulhydrater. Vegetarianeren var altsaa gennem 3 Aar forbleven ikke alene fuldt arbejdsdygtig, men ogsaa velnæret, uagtet hans Kost ikke havde indeholdt mere end $\frac{1}{3}$ af den Mængde Æggehvidestof, som forhen krævedes for en jævnt arbejdende Mand.

Endnu tidligere havde Hovedmassen af Fysiologerne forsaavidt modificeret Fordringerne til Kostens Sammensætning, som de i alt Fald ikke mere krævede en Forøgelse af Æggehvidestofferne ved anstrengt Arbejde, men derimod en Forøgelse af Fedtstofferne. Og nu synes ikke faa Fysiologer — særlig blandt de tyske — ifærd med at foretage en fuldstændig Frontforandring paa dette Gebet. Man

nærmer sig til at anse det som betydningsløst for Ernæringen, om en Del af den tidligere krævede Æggehvidemængde erstattes ved det billigere Fedt. Med den reducerede Betydning, der tillægges Æggehvidestofferne, forsvinder da ogsaa den paa Kødneringen lagte Vægt. Rechenberg mener saaledes, at Nydelsen af det forholdsvis dyre Kød fuldstændig kan afpasses efter Vedkommendes økonomiske Forhold. Gælder det om at skaffe sig en tilstrækkelig nærende Kost med smaa Midler, kan Nydelsen af Kød uden Skade gaa ned til et Minimum, ja selv til Nul, naar kun Kødet erstattes ved Fedt.

Paa Fysiologiens nuværende Standpunkt tør det derfor næppe længere betegnes som en Nødvendighed, at de af Knudsen prøvede Arbejderfamiljer gennemsnitlig skulde have formaaet at udgive yderligere 394 Kr. aarlig pr. Familie, dersom ikke Vedkommendes fysiske og intellektuelle Kraft skulde blive undergravet. Selv forudsat, at den resorberede Nærings gennemsnitlige Deficit af 1890 Cal. daglig pr. Familie var paalideligt, er der god Grund til at antage, at Deficitet kunde være dækket ved Hjælp af et langt mindre aarligt Beløb. Suppleredes Kosten med 1 Pd. saltet Flæsk, 1 Pd. Svinefedt, og 2 Fjerdingkar Kartofler ugenlig, var den manglende Mængde af Calorier erstattet. Og dette ugenlige Supplement til Kosten vilde kun medføre en aarlig Udgift af c. 60 Kr.

Det turde saaledes nærmest kun være af Smagshensyn, at man kunde betegne det som ønskeligt, om vore Arbejderfamiljer evnede aarligt at udgive et forholdsvis stort Beløb til Kød, thi mod Nødvendigheden heraf lader sig, som sagt, vistnok protestere i Videnskabens Navn. Men Smagshensyn have selvfølgelig ogsaa deres Berettigelse.

Vi skyldte dog endnu at oplyse, hvorledes Forholdet mellem de, fra Kosten hentede, resorberede Næringsstoffer vilde stille sig for de 8 Arbejderfamiljer, efter den nævnte Supplering med 1 Pd. Flæsk osv. ugenlig. Det gennemsnitlige Forhold findes da at være 9 pCt. Cal. Æggehvdestof, 25 pCt. Cal. Fedtstof og 66 pCt. Cal. Kulhydrater; det kan tilføjes, at i saa Henseende har Suppleringen saa godt som ingen Forandring fremkaldt. Baade før og efter denne fik vedkommende Arbejderfamiljer altsaa gennem Æggehvdestofferne tilført et henimod 2 Gange saa stort Procentantal Calorier, som Tilfældet var ved Sammensætningen af Vegetarianerens Kost, hvor Æggehvdestofferne jo kun deltog med 5 pCt. Calorier. Naar man nu endvidere erindrer, at den af Voit i sin Tid anbefalede Sammensætning af Kosten gav 14 pCt. Cal. Æggehvdestof, 16 pCt. Cal. Fedtstof og 70 pCt. Cal. Kulhydrater, vil det ses, at Forskellen mellem denne og de 8 Familjers Kost — baade før og efter Suppleringen — bestaar deri, at ved de sidstnævntes Kost er ikke alene en Del af Æggehvdestofferne, men ogsaa en Del af Kulhydraterne ombyttet med Fedtstof. Selv i tidligere Tid vilde i alt Fald den foregaaede Ombytning af Kulhydrater med Fedtstof ikke være bleven anset for en Mangel.

I dette Afsnit er nu altsaa givet Svar paa Spørgsmaalet, som staar over vor Artikel. Svaret gaar ud paa, at Kød ikke længere synes at kunne betragtes som nødvendig hverken for Arbejdskraften eller for Ernæringen. Snarere turde det maaske være berettiget at betragte dette Fødemiddel som en Luxusartikel. Det vilde vel nok være forhastet, om man mente, at Fysiologien havde sagt sit sidste Ord om den Sag. Men

for alle de Familjer i de forskellige Samfundslag, som ved S sammensætningen af deres Kost maa se nøje paa Prisen, er det dog vigtigt at vide, at man rolig synes at kunne indskrænke sit Forbrug af det forholdsvis dyre Kød, ja endog helt renoncere derpaa. Det er forøvrig mærkeligt nok, at Livet selv ikke forlængst har tvunget Videnskaben ind paa denne Opfattelse. Jeg vil nu ikke tale om Vegetarianernes stumme Protest mod Nødvendigheden af Kødning, men i de fleste Lande findes jo store Grupper af Befolkningen, som nødtvungent næsten aldrig smage Kød. For blot at holde sig til vore egne Forhold, er det saaledes faktisk, at idetmindste i de Markarbejderes Familjer, hvor Manden arbejder paa Dagløn med Kosten hos Arbejdsgiveren, faa Kone og Børn saa godt som ingen Kødning, naar man da ikke hertil vil regne Flæsk. Og dog vilde det være en uhyre Overdrivelse, om man paastod, at de unge Mennesker, som udgaa fra saadanne Hjem, gennemgaaende vise Tegn paa en svækket Konstitution. Lad ogsaa være, at Skrofulose maaske hos saadanne er mere almindelig end sædvanlig, saa er dog hermed langt fra givet, at Aarsagen maa søges i manglende Kødning. Det maa da i alt Fald først undersøges, om ikke Kosten tillige har været fattig paa Fedtstoffer.

Lad mig endnu, da jeg saa ofte har henholdt mig til Rechenberg, meddele i Korthed Hovedresultaterne af hans Undersøgelse, saa meget mere som denne ligeledes tilsigter at udfinde de af nogle Arbejderfamiljer optagne

Næringsstoffer, og hermed sammenligne deres Behov ved normal Ernæring.

Til sin Raadighed havde han 52 Husholdningsregnskaber fra sachsiske Haandvæverfamiljer, hvilke Regnskaber nogle Aar iforvejen vare indsamlede og offentliggjorte af Amtshauptmann v. Schlieben*). Da imidlertid de Familjer, som holdt Kreaturer, maatte udskydes, blev der 28 tilbage. Husholdningsregnskaberne vare tilvejebragte paa lignende Maade som mine og omtrent efter samme Formular. Men alle de tyske Familjer havde ydermere givet detaillerede Oplysninger om Sammensætningen af deres Kost. Oprindeligt synes nu de sidst nævnte Oplysninger at have frembudt visse Mangler ligesom de tilsvarende danske, men R. har ved Ophold paa Stedet faaet dem supplerede, hvor det var fornødent, saaledes at hans Materiale vistnok paa det nærmeste har været saa omhyggelig forberedt, som en fysiologisk Prøve af den Art kræver.

Vedrørende Behovet ved normal Ernæring maa bemærkes, at dette er ansat ens for Mand og Hustru, da begge væve i Hjemmet. Skønt Vævning jo i Almindelighed snarest maa betragtes som et let Arbejde, blev Næringsbehovet, udtrykt i Varmeværdier, ansat til det for en jevnt arbejdende Mand ønskelige, eftersom Vedkommende vare beskæftigede 13 à 16 Timer i Døgnet. Børnenes Behov er beregnet efter Alderen.

Som Resultat viste sig, at for hvert voxent Medlem af de 28 Familjer (baade Mand og Hustru) manglede Kosten gennemsnitlig c. 400 Cal. daglig i den ønskelige

*) Som bekendt, høre Haandvæverne blandt de daarligst stillede Arbejdere baade i Tyskland og andetsteds, hvorfor R. særlig valgte dem til sin Prøve.

Næringsværdi. Der kan tilføjes, at som Middeltal omfattede Familjerne 4,1 Person (3,0 Ind.). Trods det gennemsnitlige Deficit fremgaar det dog, at for nogle af Familjerne repræsenterede de resorberede Næringsstoffer et langt større Antal Calorier, end normal Ernæring kræver. Jeg gør opmærksom herpaa, fordi det samme fandt Sted ved den ene af mine 8 Familjer (jfr. Oversigtstabellen Nr. 20). Overernæring kan altsaa ogsaa forekomme udenfor de vel stillede Samfundslag.

I den for det store Flertal af Familjerne konstaterede utilstrækkelige Størrelse af den optagne Næring søger R. Forklaringen til, at de paagældende Personer som Regel vare magre og af et blegt Udseende. Er nemlig Kvantiteten af de resorberede Næringsstoffer mindre end Henfaldet af Legemets Bestanddele, medfører dette nødvendigvis en Forringelse af Ernærings-tilstanden*). Dog skulde Dødelighedsforholdene hos Haandværkerne paa ingen Maade være abnorme. Dersom man kan stole herpaa — der synes kun at ligge et Skøn til Grund derfor —, vilde heraf fremgaa, at selv et betydeligt Deficit — in casu gennemsnitlig c. 400 Cal. daglig pr. Voxen — kunde i Længden taaes uden Skade for Sundheden.

Saa meget er nu ogsaa sikkert, at man ikke strax fra et fundet Deficit i Kvantiteten af de resorberede Næringsstoffer, selv om dette er permanent, tør slutte til Sandsynligheden af en paaskyndet Død. Som anført, vil ganske vist Ernærings-tilstanden herved blive forringet,

*) Henfaldet af Legemets Bestanddele kan bestemmes nogenlunde nøjagtig ved Analyse af Ekskreterne, og det er derigennem, at man bliver istand til at beregne Næringsbehovet ved normal Ernæring.

8 Arbejderfamiljer i en lille Købstad (Hobro).

Familiens Nr. 1)	Mandens Beskæftigelse	Mandens Alder	Konens Alder	Alderen for andre voksne Medlemmer af Familien	De hjemmeverrende Børns Alder	Familiens Kostudgift	Kostudgiften forhold til Totaludgiften	Familiens daglige Forbrug af Næringsstoffer 2)			De daglige optagne Næringsstoffer re-præsenterede følgende Varmeværdier, efter Prædrag af den Del, som gaar uforbrugt til den Tarmkanalen		Ved normal Ernæring skulde de daglige reserverede Næringsstoffer have repræsenteret følgende Varmeværdier	
		Aar	Aar	Aar	Aar	Kr.	pCt.	Æggestof	Fedtstof	Kulhydrater (Melstof og Sukker)	Calorier	Calorier	Calorier	
12	Fyrbøder paa Fabrik.....	32	38	-	12, 10, 8, 5, 3, 1/4	542	65,1	355	325	2150	12000	12418		
15	Daglejer (fast Arbejde).....	49	49	-	16, 14, 12, 10, 7	466	72,8	293	324	1791	10439	13910		
7	Farveriarbejder Fabrik.....	37	37	68 ³⁾	5, 3, 1	445	62,2	234	230	1076	6746	10027		
2	Skrædersvend.	52	41	-	6, 5, 3	417	65,2	257	200	1183	6966	8776		
1	Snedkersvend.	33	27	-	5, 2, 3/4	339	60,4	221	165	1026	5965	7801		
20	Daglejer (ikke fast Arbejde).	42	42	-	8, 1	343	74,0	249	267	1581	9025	7256		
22	Daglejer (ikke fast Arbejde).	42	39	-	14, 13, 10, 7, 3	332	62,6	212	239	1391	7945	12906		
19	Daglejer (ikke fast Arbejde).	54	50	-	11, 6	289	71,0	173	176	1313	7004	8116		

1) Her er Tale om det Nummer, som vedkommende Arbejderfamilje havde i mit citerede Skrift. 2) Som man vil erindre, ere Tallene i de herunder hørende tre Kolonner udfundne af Knudsen og maa staa for hans Regning. 3) Konens Fæder, som havde Ophold hos Familien, uden at bidrage noget til dens Underhold og altsaa fuldstændig uden Beskæftigelse.

men dermed følger, vel at mærke, et formindsket Henfald af Legemets Bestanddele. Naar nu da Kvantiteten af de resorberede Næringsstoffer i alt Fald svarer til dette formindskede Henfald, vil Tilstanden ikke medføre Skade for Vedkommendes Sundhed. Ja Vedkommende evner endog at fortsætte sit Erhverv, naar kun dette ikke udfordrer synderlig Kraftanvendelse; til stærk Arbejdsydelse vil derimod han eller hun være uskikket.

For at vende tilbage til den tyske Undersøgelse, blev Forholdet mellem de, fra Kosten optagne, resorberede Næringsstoffer fundet at være 8 pCt. Cal. Æggehvidestof, 17 pCt. Cal. Fedtstof, 75 pCt. Cal. Kulhydrater (Melstof og Sukker). Fedtmængden er saaledes her betydelig mindre end den, der blev funden for de 8 danske Arbejderfamiljer, hvorimod Æggehvidemængden omtrent er den samme.

Da R., som antydte, ikke tillægger det nogen Betydning, om Kosten — sammenlignet med tidligere Tiders Krav — er æggehvidefattig, naar den kun indeholder rigeligt Fedt, er hans Raad til Haandværerne paa Forhaand givet. At henvise Folk, hvis Budget ikke tilsteder nogen synderlig Forhøjelse af Kostudgiften, til at dække et eventuelt Deficit i den optagne Næring ved Hjælp af dyre Næringsmidler, vilde selvfølgelig være meningsløst. Han opfordrer derfor kun til at modificere Kosten saaledes, at noget af Kulhydraterne erstattes med Fedtstoffer, hvilket kunde ske uden væsenlig Forhøjelse af Kostudgiften. Et Indhold af henimod 30 pCt. Cal. Fedtstof vilde efter hans Mening ingenlunde være for meget. I saa Henseende støtter han sig blandt andet til, at de bajerske Skovarbejdere, som gennemgaaende vise sig at være velnærede, optage i deres Kost over 30 pCt. Cal. Fedtstof.

R. slutter sit Skrift med en Indrømmelse af, at Spørgsmaalet om Menneskets hensigtsmæssigste Næringsmethode endnu frembyder mange Punkter, som trænge til at opklares, samt med en Beklagelse over, at saa faa bekymre sig om denne Sag. Dette sidste staar i skærpende Modsætning til Interessen for passende Fodringsmetoder, naar det gælder vore vigtigste Husdyr. Hvorledes Køer, Stude og Svin bør fodres, for at opnaa størst muligt Udbytte med mindst Bekostning, er et Spørgsmaal, som lægger Beslag paa mange Kræfter navnlig i de agrikultur-kemiske Forsøgsstationer. Og ved at støtte disse sidste træder endog Staten jevnlig til. Men Kendskabet til den menneskelige Ernæring har dog vel mindst ligesaa stor en social Betydning. Rechenberg anbefaler derfor Oprettelsen af et Institut, udstyret med tilstrækkelige Midler, hvis Bestemmelse udelukkende skulde være at studere Menneskets Ernæringsforhold. »Den Stat, der paatog sig en saadan Opgave, vilde sætte sig et varigt Minde!«
